

Specializovaná výroba: teorie a modely

(PhDr. Natalie Venclová, DrSc.)

Kateřina Lorencová
PVS pro hospodářské dějiny
LS 2014/2015

Specializace výroby a její stupně

„Specializovaná výroba“

- a) výroba nesloužící jen pro vlastní (domácí) potřebu
 - b) výroba soustředěná jen na určité výrobky, které jsou předmětem směny
 - c) výroba vyžadující znalosti a schopnosti nejen technické, ale i organizační, ústící případně až v zajištění odbytu výrobků
- Podle typu dílny a objemu kapacity výrobce: *polospecializovaná X plně specializovaná výroba*
 - Podle věnovaného času a počtu producentů:
 - *Plná specializace*
 - *Specializace části nebo celé komunity*
 - *Specializace 1-2 jedinců uvnitř jedné komunity*

Modes of production

1. *Podomácká výroba*
2. *Výroba v rodinné dílně pro lokální trh*
3. *Centralizovaná výroba v dílně*
4. *Manufaktura*

Cumberpatch 1989

Specializovaná výroba v archeologických pramenech:

- Typ, náročnost a rozsah výroby
- Suroviny, jejich zdroje a dostupnost
- Prostorový vztah sídelního a výrobního areálu
- Lidská síla
- Produkty → *projekt Loděnice*

1) Typ, náročnost a rozsah výroby

Základní typy výroby

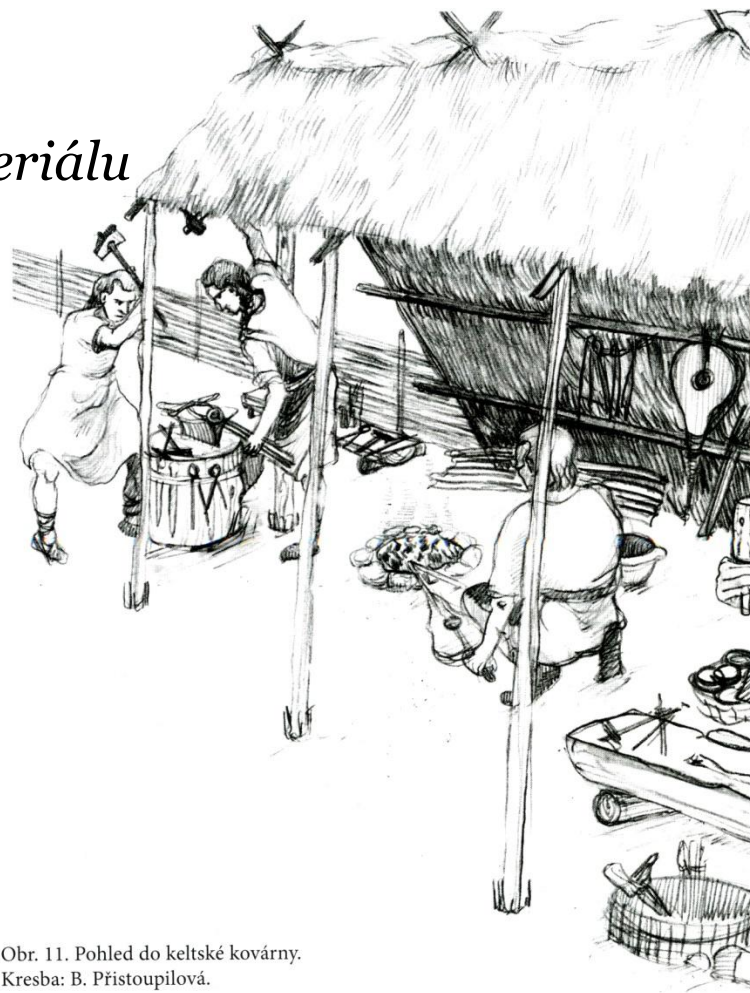
- a) *Těžba surovin*
- b) *Výroba materiálů ze surovin*
- c) *Výroba artefaktů ze surovin nebo z materiálů*

Náročnost

- rozsah výroby (dosažená produkce)

Rozsah

- Celoroční X sezónní provoz

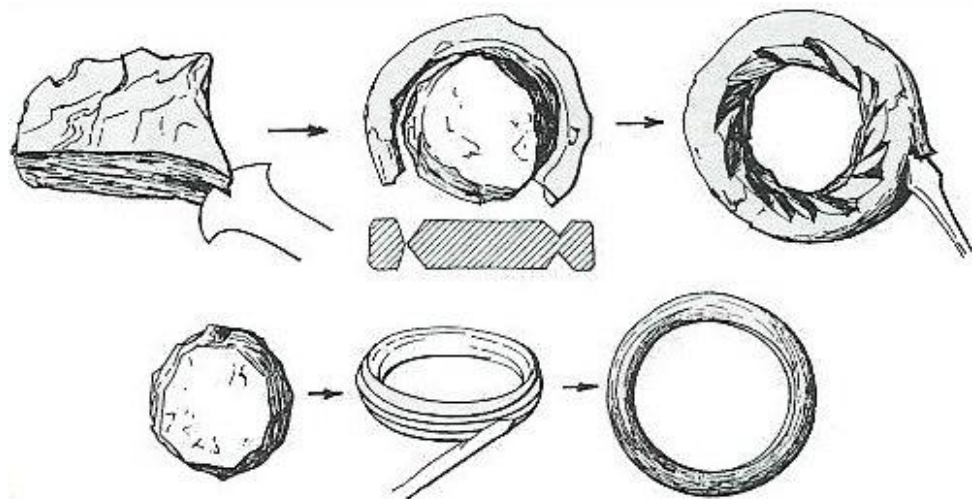

Obr. 11. Pohled do keltské kovárny.
Kresba: B. Přistoupilová.

2) Surovinové zdroje a dostupnost

Identifikace zdrojů surovin a jejich objemu

- *Z množství výrobků*
 - *Z výrobního odpadu*
 - *Z typu a počtu výrobních zařízení*
- hmotnost a objem →? umístění dílny
 - povaha suroviny →? náročnost technik
 - kontrola přístupu ke zdrojům →? struktura společnosti

3) Místa výroby, vztah sídelního a výrobního areálu

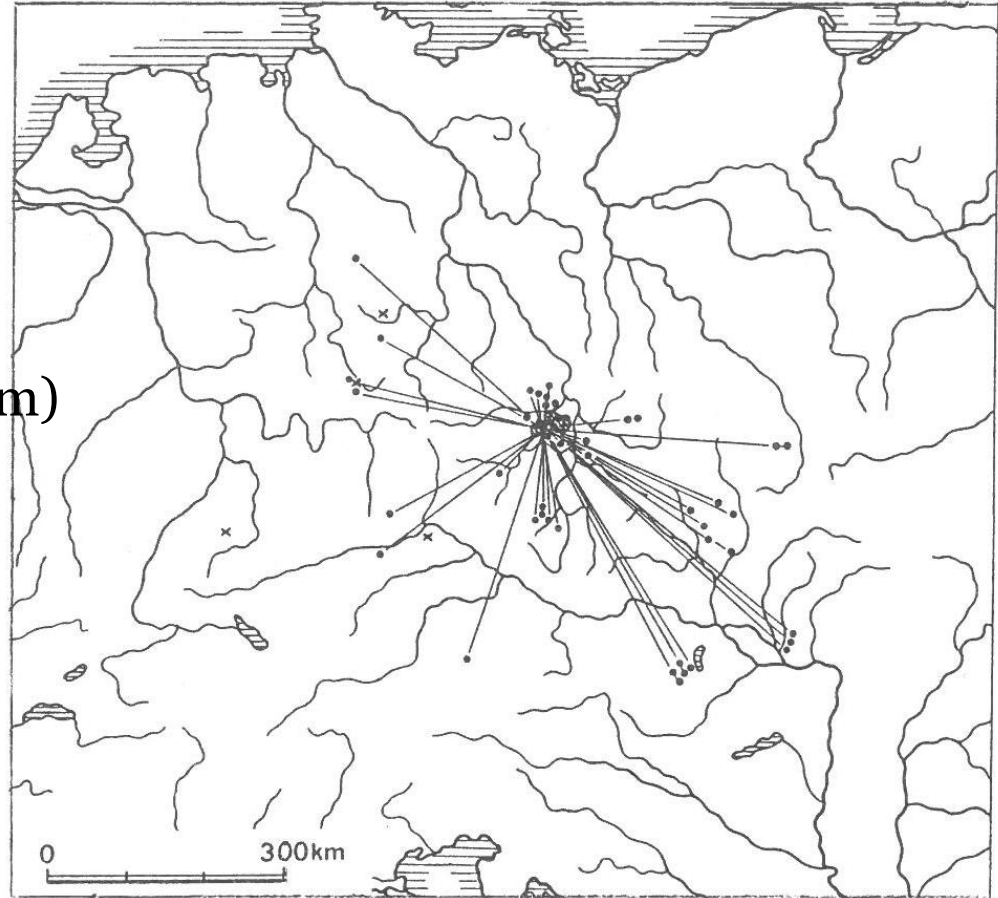
Polohy výrobního prostoru:

- a) uvnitř obytného prostoru
- b) na jeho okraji
- c) mimo obytný prostor (do 1 km)
- d) mimo obytný prostor (desítky km)

Typ sídelní jednotky

→? organizace a význam výroby

- **Kontrola distribuce výrobků**
- **Absence výrobních činností?**

Obr. 8. Distribuce výrobků z české kounovské švartny (body) a černé předměty z jiných materiálů (křížky) podle analyzovaných vzorků. Ve středu šrafovaně Kounovská slouje se zdroji švartny.

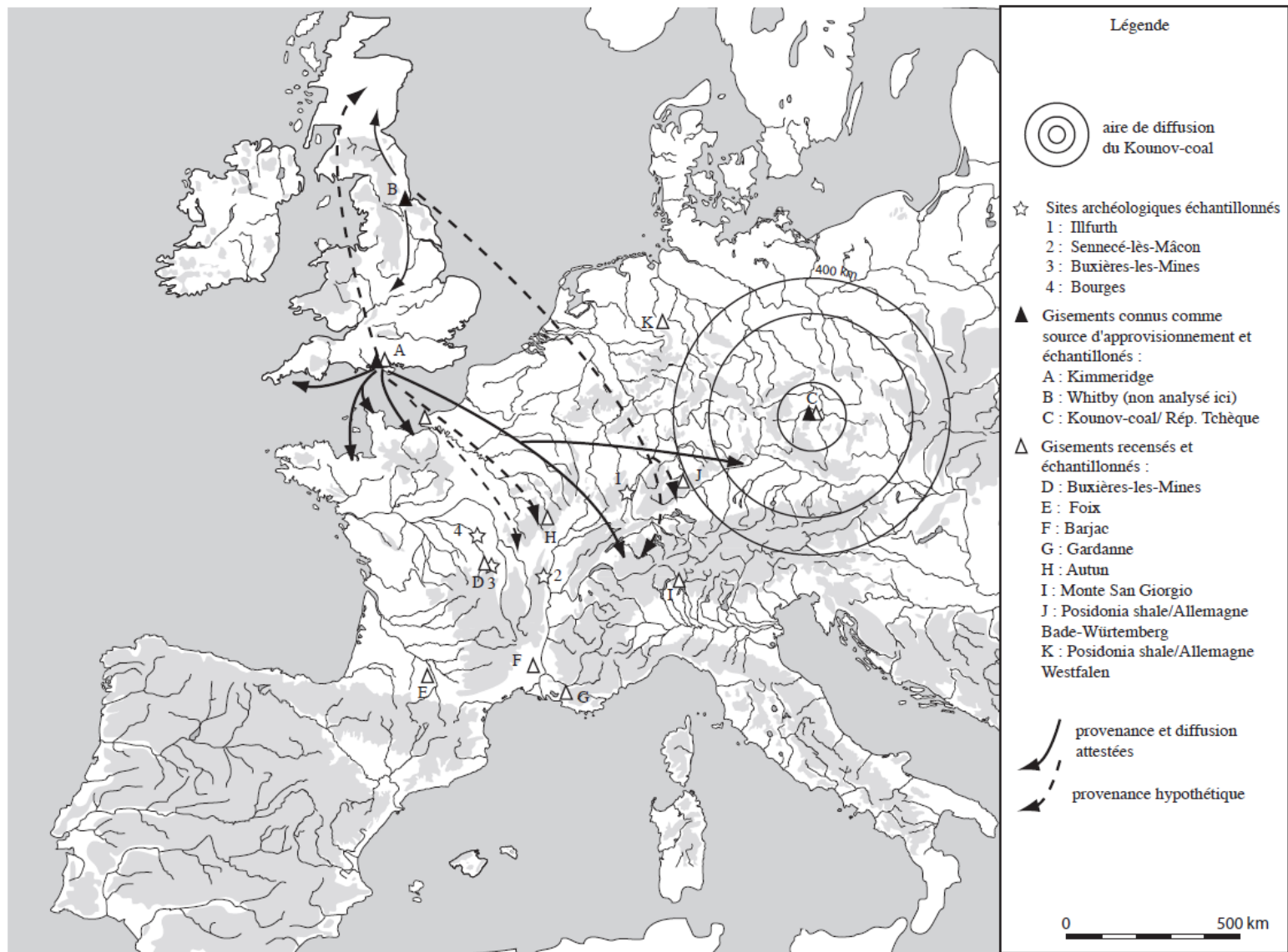

Figure 1 : Carte de diffusion des *black shales* à l'Âge du Fer en Europe, synthèse d'après les recherches récentes (cartographie A. Baron, fond de carte : Géoatlas©).

Figure 1: Map of diffusion of black shales in the Iron Age in Europe, synthesis according to the recent researches.

4) Osoby provozující výrobu

- jednotlivci X rodinné skupiny X jiné skupiny osob
- mobilita X stabilita (podpora v arch. pramenech?)
- sociální status
 - typ, kvantita a kvalita výrobku, jeho hodnota → ? hrobová výbava
 - stupeň specializace

5) Produkty, jejich hodnota a distribuce

Dělení výrobků

- podle dostupnosti suroviny nutné k jejich zhotovení
 - podle složitosti použité techniky
 - podle specializace, kterou vyžaduje výroba
 - podle stupně (centralizace) kontroly výroby
- Zájem o výrobky → objem jejich produkce, šíře distribuce, skladba odběratelů
 - Distribuce v rámci komunity X jednoho regionu X nadregionálně → hodnota

Závěr + model společenského vývoje

- způsob kontroly specializované výroby, kontrola zdrojů surovin a distribuce jejích produktů má zásadní význam na poznání struktury společenských vztahů
- pro sledované období teorie výroby soustředěné na hierarchicky „významnější“ lokality X **rozptýlené**
LT B-C1, transformace (decentralizace) a další změny v ekonomickém a politickém systému, výrobní specializace atd.

Loděnice

- specializovaná výroba se zde vyznačuje 1) regionálním až nadregionálním významem produktu a 2) monopolním přístupem k surovině
- dvě specializovaná řemesla (švartna, železo), společný zdroj → industriální zóna – dvě socioekonomické teorie vývoje

→? LT C2-D

Literatura:

Cumberpatch, Ch. 1989: The reconstruction of the organisation of prehistoric pottery production – an example from Central France. *Archeol. Polski* 34, s. 179 – 192

Venclová, N. 1995: Specializovaná výroba: teorie a modely, *Archeologické rozhledy* 47, 541 – 564.

Baron, A. – Gratuze, B. – Querré, G. 2007: Les objets de parure en black shales à l'Âge du Fer en Europe celtique : recherche de provenance par l'analyse élémentaire (LA-ICP/MS), *Archeosciences* 31, 87 -96.